

ניתוח תכנית הפיזויים החדשה של משרד האוצר

י"ח החשוון התשפ"ד 02.11.2023

תמצית

בעקבות הנזק הכלכלי הניכר שנגרם לעסקים, העובדות והעובדים בישראל במהלך מלחמת חרבות ברזל, אישרה מליאת הכנסת בקריאה ראשונה את תכנית משרד האוצר לפיזויים בספיים על נזק ישיר (נזק למבנה וציוד) ונזק עקיף (ירידה במחזור ההכנסות). תוכנית זו מהווה שיפור לעומת התוכנית המקורית של האוצר בכך שהיא מגדילה את סכומי הפיזויים. אולם ניתוח של התוכנית – בהתאם לנוסח שהפיץ משרד האוצר לתקשורת – מציף "חורים" רבים הדורשים התייחסות ספציפית ותיקונים. על מנת לסייע בשיפורה, נייר זה מחלק את הבעיות השונות לפי קבוצות אוכלוסייה ולכל בעיה שכזו אנו מציעים פתרון ייעודי ישים בטווח הזמן המידי.

עסקים ועצמאיים

א. עסקים עם בעיית תזרים מיידי

הבעיה: תכנית הפיזויים של משרד האוצר נועדה לסייע לעסקים להישאר עם הראש מעל המים בטווח הקצר. עם זאת, העברת הפיזויים צפויה להתעכב משמעותית אל מעבר ל-9 בנובמבר, התאריך האחרון לתשלום משכורת אוקטובר (כאשר במקביל נדרשים העסקים להעביר תשלומים לספקים). על פי סקר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה שפורסם החודש, בעית תזרים שכזו צפויה בעיקר בקרב עסקים קטנים ובענפים ספציפיים כמו ענף הבניה. כך לדוגמה, 42% מהעסקים המעסיקים 10-5 עובדים דיווחו כי הם נמצאים על סף סגירה.

הפתרון: יש לוודא שמשרד האוצר מסדיר מערכת מקדמות על בסיס הצהרות עסקים או על פי נוסחה פשוטה כגון מכפלה כלשהי של המחזור המקביל או הממוצע ב-2022.

ב. ארגוני המגזר השלישי (מלכ"רים)

הבעיה: תוכנית משרד האוצר מבוססת על פיזוי לעוסקים פטורים, עוסקים מורשים וחברות בע"מ, שמתבסס ברובו על דיווחי מע"מ או מס הכנסה. מודל הפיזוי חל גם על חלק

מהמלכ"רים, אך רק על אלו שהכנסותיהם מתרומות ותמיכות ממשלתיות נמוכות משליש מסך כל הכנסותיהם. כלומר, מלכ"ר שעיקר הכנסותיו מתרומות לא יקבל פיצוי, דווקא בשעה שרבים מהם נדרשים להגדיל את הוצאותיהם על מנת לסייע לעורף האזרחי, מעסיקים עשרות אלפי עובדות ועובדים ובה בעת חווים צמצום דרמטי בתרומות ובהכנסות. אמנם מלכ"רים אלו יכולים לשלוח את עובדיהם לחל"ת, באופן זהה לכללים החלים על עסקים, אולם היעדר מתווה פיצוי הוצאות קבועות והוצאות שכר מייצר סכנה הולכת וגוברת לפשיטת רגל של מלכ"רים רבים.

הפתרון: במקביל להשלמת החקיקה על תכנית הפיצויים לעסקים, על משרד האוצר להצהיר כבר עכשיו שינוהל מו"מ עם ארגוני הגג המרכזיים של מלכ"רים כדי לתת להם סיוע מותאם. בנוסף מומלץ לבחון אפשרות של הגדרת מלכ"רים מסוימים כ"חיוניים" ואלו יקבלו סיוע גדול יותר.

עובדות ועובדים

ג. הורים שנעדרו מהעבודה בשל הוראות פקע"ר

הבעיה: עם תחילת המלחמה נסגרו כלל מוסדות החינוך בהתאם להוראות פיקוד העורף, ועד היום לא כולם נפתחו מחדש באופן מלא. לאור זאת, הורים לילדים, בייחוד קטנים, נאלצו להישאר עם ילדיהם בבית ולהיעדר מעבודה. רבים מהם לא יכלו לעבוד מהבית בימים אלה. מכיוון והחוק מאפשר למעסיקים לנכות שכר מעובדים שנעדרים מעבודה, ניתן לצפות כי מעסיקים רבים יממשו זאת במועד תשלום משכורת אוקטובר (לעתים עקב מצוקה כלכלית אובייקטיבית). לפיכך, עובדים רבים צפויים לחוות ניכוי שכר משמעותי שעלול להגיע למחצית שכרם החודשי, במיוחד עובדים המועסקים על פי שעה, עובדי קבלן ועובדים מוחלשים ככלל.

הפתרון: שילוב של שני אמצעים משלימים (מבוסס על מנגנונים שכבר יושמו בעבר בסבבי לחימה שונים מאז מלחמת לבנון השנייה):

- חתימה על צו הרחבה שקובע שעובדים שנעדרו מהעבודה עקב סגירת מוסדות חינוך יקבלו שכר מלא עבור ימים אלה, בכפוף לכך שבן/בת הזוג שלהם לא נעדרו מהעבודה באותם ימים (שירות מילואים ייחשב כעבודה).

- בהתאם להצהרת המעסיק, יינתן פיצוי מוגדל למעסיקים של אותם עובדים, מעבר לפיצוי שלו יהיו זכאים בהתאם למתווה הכללי. ניתן לעשות זאת באמצעות נוסחה פשוטה של שיפוי ליום (עד לתקרת השכר הממוצע במשק).
לאור העלות הגבוהה שמתווה שכזה יכול לייצר עקב ההיקף הגיאוגרפי הרחב ומשך הזמן של סגירת מוסדות חינוך, ייתכן שיש הצדקה לייצר "השתתפות עצמית" מסוימת של העובדים. לדוגמה, לא לשלם שכר על שלושת ימי ההיעדרות הראשונים.

ד. עובדים מעל גיל 67 שפוטרו או יצאו לחל"ת

הבעיה: תוכנית הפיצויים של משרד האוצר כוללת הקלות בקבלת דמי אבטלה בשל יציאה לחל"ת. עם זאת, ההקלות הללו לא נוגעות לעובדות ולעובדים מעל גיל 67 שכן הם אינם זכאים לדמי אבטלה. לאור זאת, עובדות ועובדים אלה – שהם לעיתים קרובות בעלי שכר נמוך גם כן ובחרים להמשיך לעבוד כדי להבטיח לעצמם קיום בכבוד, ויתקשו כעת למצוא עבודה חלופית – יצטרכו להסתמך על קצבת אזרח ותיק והשלמת הכנסה בלבד.

הפתרון: בדומה להסדרים שיושמו בתקופת הקורונה, ניתן לייצר מענק שיהווה חלף דמי אבטלה בהוראות שעה לזמן המלחמה ועד להתאוששות המשק.

בברכה,

ד"ר מיקי פלד, שי בירן ומאיה וסרמן